

І. І. БЕРЕЖНЮК

Київська міська митниця Державної фіскальної служби України

С. П. КОЛЯДА

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В роботі актуалізовано питання необхідності розроблення нових інструментів забезпечення національної економічної безпеки в умовах імплементації положень міжнародних угод та конвенцій щодо спрощення процедур міжнародної торгівлі. Авторами запропоновано вектори спрощення процедур міжнародної торгівлі: стандартизація процедур митного контролю відповідно до міжнародних стандартів; розвиток механізмів державно-приватного партнерства в сфері зовнішньоекономічної діяльності; використання методів непрямого митного контролю.

Ключові слова: національна економічна безпека, спрощення процедур міжнародної торгівлі, непрямі методи митного контролю.

I. I. BEREZHNYUK

Kyiv City Customs of the State Fiscal Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

S. P. KOL'ADA

University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine

SIMPLIFICATION OF INTERNATIONAL TRADE IN THE CONTEXT FOR ENSURING NATIONAL ECONOMIC SECURITY IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Abstract – The purpose of the study is to develop recommendations for the creation of a balanced model for the simplification of international trade procedures and the protection of national interests in Ukraine in accordance with international standards and requirements. The authors actualized the issue of the need to develop new tools for ensuring national economic security in the implementation of the provisions of international agreements and conventions on the simplification of international trade procedures. The authors proposed vectors for simplifying international trade procedures: standardization of customs control procedures in accordance with international standards; development of mechanisms of public-private partnership in the field of foreign economic activity; use of methods of indirect customs control. The volume of simplifications provided to economic operators and customs control procedures is directly related, since the simplification of the requirements transforms the requirements for customs control methods which in the current development of information and communication technologies can be grouped in two directions: direct customs control methods and indirect methods of customs control. Thus, the formation of a balanced model for the simplification of international trade procedures and the protection of national interests involves simplifying the use of indirect methods of customs control while formulating trusting relations between the customs and economic operators (development of programs of public-private partnership in the field of foreign economic activity). Under such conditions, it is important to search for a balance sheet that takes into account as much as possible the interests of the business community (relatively unimpeded foreign-economic activity) and the interests of the state (in terms of ensuring national economic security).

Key words: national economic security, simplification of international trade procedures, indirect methods of customs control.

Постановка проблеми. Ратифікація урядами провідних країн світу міжнародних угод та конвенцій (Угода СОТ про спрощення світової торгівлі [1], Конвенція про гармонізацію та спрощення митних процедур (далі – Кіотська конвенція) [2], Рамкові стандарти забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі (далі – Рамкові стандарти безпеки ВМО) [3]) зумовлює розробку та реалізацію заходів щодо подальшого усунення адміністративних перешкод та технічних бар'єрів за усіма етапами міжнародного ланцюга постачання. Міжнародними угодами передбачено наступні види спрощень, які направлені на зменшення витрат часу та вартість митного контролю для економічних операторів [1]:

- скорочення кількості документів і формальностей на основі вироблення спільних митних стандартів;
- використання системи “єдиного вікна”;
- використання електронних платежів;
- прискорене митне очищення товарів, що швидко псуються;
- гарантії прискореного випуску товарів у вільний обіг;
- процедури прискореної відправки товарів;
- уніфікація прикордонних процедур.

Водночас, зростання загроз зовнішнього характеру зумовлює уряди провідних країн світу паралельно із розробкою заходів, направлених на спрощення процедур міжнародної торгівлі, розробляти відповідні механізми, які б певною мірою компенсували безпекову складову митного контролю.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. У науковій літературі значна увага приділяється дослідженню питань, що стосуються спрощення митних процедур в умовах забезпечення національної економічної безпеки в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, вивченням зазначеної проблематики займаються: Білоус-Осін Т.І., Борисенко О.П., Мажула О.В., Несторишен І.В., Пашко П.В., Терещенко С.С. та інші. Проте, на сьогодні залишається відкритим питання формування оптимальної моделі здійснення

державного митного контролю, яка б враховувала як інтереси економічних операторів в процесі здійснення зовнішньоекономічних операцій, так і національні інтереси.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення рекомендацій щодо формування збалансованої моделі спрощення процедур міжнародної торгівлі та захисту національних інтересів в Україні відповідно до міжнародних стандартів та вимог.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізації світової економіки, яка направлена на подальшу інтеграцію ринків, лібералізацію торгівлі та формування системи загального інформаційного середовища, можна сформулювати наступні вектори спрощення процедур міжнародної торгівлі:

- стандартизація процедур митного контролю відповідно до міжнародних стандартів;
- розвиток механізмів державно-приватного партнерства в сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- використання методів непрямого митного контролю.

Першим вектором спрощення митних процедур є їх стандартизація, яка характеризується процесами формування єдиних правил та вимог до усіх учасників міжнародної торгівлі відповідно до міжнародних стандартів. В сучасних умовах це є загальносвітовою тенденцією, що призводить до істотних змін на національних рівнях митного регулювання. Крім того, за рішенням Комітету з розвитку торгівлі Європейської Економічної Комісії ООН (ЄЕК ООН), стандартизація процедур експорту та імпорту є одним з інструментів спрощення процедур міжнародної торгівлі. На думку Несторишена І.В., можна виокремити дві основні форми стандартизації у сфері здійснення митних процедур, а саме [4]:

- міжнародно-правова – міжнародні угоди та конвенції Всесвітньої митної організації та Світової організації торгівлі;
- інтеграційна – інтеграційні процеси країн-учасників міжнародних об'єднань (митні союзи).

Другим вектором спрощення митних процедур є розвиток механізмів державно-приватного партнерства на принципах взаємної довіри, за результатами чого відбувається передача частини функцій державних контролюючих органів економічним операторам (наприклад, право на самостійне накладання митного забезпечення, використання технології віддаленого випуску товарів (процедура випуску товарів за місцезнаходженням), використання принципу “мовчазної згоди”. Використання таких інструментів можливе лише за умови існування високого ступеня довіри між митними адміністраціями та бізнес-спільнотою. На практиці, зазначені інструменти державно-приватного партнерства у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності реалізовані у формі інституту уповноваженого економічного оператора

Рис. 1. Класифікація методів митного контролю

Третім вектором спрощення митних процедур є переважне використання непрямих методів митного контролю. Слід зазначити, що обсяг наданих спрощень економічним операторам та процедур митного контролю перебувають у прямій залежності, адже надання максимальних спрощень трансформує вимоги до методів митного контролю, які в умовах сучасного розвитку інформаційних та комунікаційних технологій можна згрупувати за двома напрямками: прямі методи митного контролю та непрямі методи митного контролю (див. рис. 1).

Класифікаційною ознакою методів митного контролю є спосіб здійснення контролюючих операцій органами доходів і зборів за усіма етапами міжнародного ланцюга постачання. Прямі методи митного контролю передбачають здійснення контрольних заходів безпосередньо під час перетину державного кордону, митного оформлення у випадку пред'явлення посадовим особам органам доходів і зборів товарів та транспортних засобів, а також проведення ними виїзних документальних перевірок (постмитний аудит). Зазначені заходи в більшості відповідають формам митного контролю згідно ст. 336 МКУ [5].

Непрямі методи митного контролю передбачають постійний моніторинг і відстеження зовнішньоекономічних операцій шляхом аналізу будь-якої інформації щодо характеру угоди та усіх її учасників. Відповідно до міжнародних угод та конвенцій, непрямі методи митного контролю є "невідчутними" для економічних операторів та активно впроваджуються та використовуються митними адміністраціями зарубіжних країн. Інформаційними джерелами здійснення контрольних заходів можуть бути дані, отримані в установленому порядку від інших органів державної влади, в тому числі органів внутрішніх справ, банківських установ; звітні документи платників податку; результати попередніх перевірок та обстежень виробничих, складських, торговельних та інших приміщень; відомості, отримані від третіх осіб; додаткові відомості, наявні в органах ДФС, які можна співставити з наявною інформацією, товаротранспортні документи (коносаменти, маніфести, СМР, авіа накладні тощо). Саме в цих документах є додаткова інформація про маршрут слідування товару, спосіб оплати транспортних витрат тощо. Використання непрямих методів митного контролю вирішує головну проблему надання спрощень економічним операторам, які в більшій мірі характеризуються зменшенням втручання державних контролюючих органів в їх діяльність.

В свою чергу, застосування непрямих методів змінює підходи до організаційно-розпорядчих аспектів здійснення митного контролю та передбачає створення:

- аналітичного підрозділу, фахівці якого використовують національні програмні комплекси, мережу Інтернет та інші джерела інформації для виявлення ризикових товарів, що переміщуються у транспортних засобах. Фахівці аналітичного підрозділу використовуватимуть комбінований спосіб аналізу – автоматизовані алгоритми та пошукові підходи в додаткових джерелах інформації та мережі Інтернет. При цьому не виключається як інформаційна підтримка в прийнятті рішень цим підрозділом з центрального рівня, так і генерування, у особливих випадках, самостійно прийнятих рішень центральним підрозділом.

- технічно оснащеного оперативного-пошукового підрозділу, фахівці якого мають достатній професійний досвід з виявлення наркотичних засобів, зброї та інших заборонених предметів (в т.ч. систем неінтрузивної перевірки вантажів (скануючих систем)). Такі фахівці повинні періодично проходити тренінги з ознайомлення з новими методами та способами приховування заборонених товарів (у контейнерах), знати технічні характеристики всіх типів контейнерів та технічні деталі щодо конструктивних пустот та порожнин контейнерів.

Таким чином, формування збалансованої моделі спрощення процедур міжнародної торгівлі та захисту національних інтересів передбачає надання спрощень за умови використання непрямих методів митного контролю з одночасним формуванням довірливих відносин між митницею та економічними операторами (розвиток програм державно-приватного партнерства в сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності).

За таких умов важливим є пошук точки балансу, яка б максимально враховувала як інтереси бізнес-спільноти (щодо безперешкодного здійснення зовнішньоекономічної діяльності) та інтереси держави (щодо забезпечення національної економічної безпеки). Розбалансування системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в одну чи іншу сторону може призвести до виникнення таких ризиків:

- надмірний контроль зі сторони державних контролюючих органів може призвести до негативних наслідків в економіці: зниження обсягів зовнішньої торгівлі та ділової активності в державі, втрата інвестиційної привабливості, погіршення економічного та соціального становища в державі;

- надмірне спрощення може поставити під загрозу забезпечення національної безпеки за усіма її складовими (особливо економічної та соціальної).

Висновки. Таким чином, в умовах імплементації Україною норм та положень міжнародних угод та конвенцій щодо необхідності подальшого спрощення процедур міжнародної торгівлі з метою усунення адміністративних та технічних бар'єрів в процесі здійснення економічними операторами зовнішньоекономічної діяльності, особливої актуальності набувають питання щодо формування трьох векторів спрощення процедур міжнародної торгівлі, а саме: стандартизація процедур митного контролю відповідно до міжнародних стандартів, розвиток механізмів державно-приватного партнерства в сфері зовнішньоекономічної діяльності та використання методів непрямого митного контролю. В наступних наукових дослідженнях планується дослідити інструменти рейтингового оцінювання спрощення процедур міжнародної торгівлі, а також стан та місце України за рівнем сприяння міжнародній торгівлі у світі.

Література

1. Agreement on Trade Facilitation [Electronic resource] WTO, Ministerial Decision of 7 December 2013. – URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm/
2. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (as amended). / World Customs Organization [Electronic resource]. – URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
3. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015 [Electronic resource]. – URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package.aspx
4. Несторишен І. В. Трансформація міжнародної співпраці з питань митної справи / І. В. Несторишен, І. Г. Бережнюк // Економічні перспективи підприємництва в Україні : зб. матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції, 27–28 жовтня 2016 р., Ірпінь. Т. 1. – Ірпінь : УДФСУ, 2016. – С. 292–295.
5. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою України, 13.03.2012 № 4495–VI]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

References

1. Agreement on Trade Facilitation [Electronic resource] WTO, Ministerial Decision of 7 December 2013. – URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm/
2. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (as amended). / World Customs Organization [Electronic resource]. – URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
3. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015 [Electronic resource]. – URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package.aspx
4. Nestoryshen I. (2016) Transformatsiya mizhnarodnoyi spivpratsi z pytan' mytnoyi spravy / I. V. Nestoryshen, I. H. Berezhnyuk // Ekonomichni perspektyvy pidpryyemnytstva v Ukraini : zbirnyk materialiv Vseukrayins'koyi internet-konferentsiyi, 27–28 zhovtnya 2016 r., Irpin'. T. 1. – Irpin' : UDFSU, 2016. – S. 292–295.
5. Mytnyy kodeks Ukrainy [Elektronnyy resurs] : zakon Ukrainy [pryyunato Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy, 13.03.2012 # 4495-VI]. – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

Надіслана/Written: 19.04.2017 р.
Надійшла/Received: 24.04.2017 р.
Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов